

advertising have been selected taking into account the requirements of modern market: graphic design-foundation, sociological and marketing components.

Keywords: Ad Graphic Design, conceptual approaches, theoretical and methodological foundations, integrated educational discipline, basic components of the professionalism of a designer in advertising.

УДК 378.091.12.011.3- 051:75

Бараболя О. І.

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

У статті здійснено категоріальний аналіз термінів "компетентність", "компетенція". Розглянуто деякі аспекти розвитку професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва. Схарактеризовано такі здатності компетентного фахівця: генерування ідей, висування гіпотез, фантазування, креативність, педагогічна майстерність тощо. Проведено аналіз складових професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва. Характерною ознакою професійної компетентності учителя визначено вміння співвіднести наявні знання з цілями, умовами і способами художньо-педагогічної діяльності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, методична компетентність вчителя образотворчого мистецтва.

Визначення основних напрямів модернізації професійної освіти в Україні неможливе без урахування її мети – формування компетентного, висококваліфікованого конкурентоспроможного спеціаліста, який буде відповідати міжнародним вимогам і стандартам якості. Важливу роль у цьому процесі відіграють учителі, „які покликані забезпечувати ефективну діяльність загальноосвітнього закладу, де цілеспрямовано виховується й розвивається особистість, а це відповідно підносить рівень вимог держави й суспільства до особистісно-професійного розвитку педагогів. Саме цим значною мірою визначається успішність виконання соціального замовлення держави й потреб суспільства щодо підготовки гуманних, компетентних, конкурентоздатних спеціалістів” [3; 8].

У більшості вітчизняних і зарубіжних словникових та енциклопедичних видань компетентність (від лат. *compete* – відповідаю, підходжу; *competence* – належний, здатний) тлумачиться як здатність особистості якісно виконувати функції конструктивної діяльності. Компетенція – це коло повноважень, обов'язки виконувати особами чи певними інституціями завдання професійної діяльності. З першого погляду начебто між цими поняттями немає ніякої відмінності. Але якщо звернути увагу на те, що компетентність позначена певними функціями (призначеннями, ролями), а компетенція – виконанням конкретних завдань, то з'ясується, що перша категорія ширша, а друга вужча. Це означає, що будь-яка компетентність охоплює сукупність деяких компетенцій.

Загальна характеристика професійної компетентності вчителя передбачає залучення людини до загального культурного світу цінностей, і саме в цьому просторі людина реалізує себе як спеціаліст, професіонал, тобто, „людина, яка володіє не тільки достатнім обсягом знань, умінь і навичок, але й здатністю до безперервної самоосвіти” [4; 39]. Наука професійну компетентність визначає як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні трудові функції (А. К. Маркова); як наявність спеціальної освіти, широкої загальної та спеціальної ерудиції, постійне підвищення своєї науково-професійної готовності (І. П. Лотова); як

професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань та обов'язків повсякденної діяльності (К. А. Абульханова); як потенційну готовність вирішувати завдання зі знанням справи (Е. В. Попова); як інтегративну властивість особистості, підсумовуюче знання, вміння і навички, що здобуваються в процесі навчання, і готовність до професійної діяльності, що виявляється в її результатах і якості (А. А. Бабенко); як складне утворення, що включає комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, які забезпечують варіативність, оптимальність і ефективність побудови навчально-виховного процесу (В. А. Адольф) [7; 23].

Проте окремо проблема методичної компетентності вчителя образотворчого мистецтва залишилась поза увагою дослідників, як і питання її структури, засобів діагностики, технологій її формування. **Метою** пропонованої **статті** визначено – категоріальний аналіз методичної компетентності стосовно специфіки діяльності вчителя образотворчого мистецтва, виокремлення її складових, визначення основних напрямків її цілеспрямованого формування в системі вищих навчальних закладів.

У психолого-педагогічній літературі поняття “компетентність” використовують у значенні професіоналізму як набутої в ході навчальної й практичної діяльності здатності до компетентного виконання функціональних обов'язків та досягнутого високого рівня майстерності й вправності у певному занятті. Це означає професійну компетентність фахівця, що полягає у єдності його теоретичної і практичної готовності до здійснення діяльності [5, с. 143].

Зміст професійної компетентності вчителя розглядається як: сукупність знань і умінь, які визначають результативність професійної праці; комплекс професійних знань і професійних значущих особистісних якостей; прояв єдності професійної та загальної культури.

Таким чином, опрацювання та вивчення проблеми видів професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва дає підстави для виокремлення вагомих для дослідження часткових компетенцій і видів професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва а саме: педагогічної, психологічної, комунікативної, інформаційної, художньої, методичної.

Педагогічна компетентність учителя, на думку О. О. Анісімової, Л. М. Мітіної, Г. В. Мітіна – це гармонійне поєднання предмета, методики й дидактики викладання, умінь і навичок педагогічного спілкування, а також способів і прийомів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації. За визначенням А. О. Трофименко, педагогічна компетентність – це категорія педагогічної науки та особистісної інтегративної характеристики суб'єкта навчання, який володіє сукупністю знань, умінь і навичок цілепокладання, цілездійснення навчальної діяльності, має певний досвід її організації й аналізу результатів із визначенням розвитку [8; 18].

Нагальність підвищення ефективності навчання, створення сприятливих умов для викладацької та навчальної діяльності актуалізують проблему професійної компетентності вчителя в галузі психології. В основі психологічної компетентності – знання загальної та вікової психології, психічних процесів, уміння визначати рівень і мотиви розвитку особистості й позитивно впливати на вдосконалення спеціаліста.

На думку Є. О. Варбана, психологічна компетентність у широкому плані охоплює вміння: адекватно оцінити власні здібності, можливості, психологічні особливості; вибрати найефективніші варіанти поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні життєві ситуації [2].

Ще однією важливою складовою професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва є комунікативна компетентність, яка виявляється у свідомому спілкуванні між людьми (міжособистісний досвід), що формується й актуалізується в

умовах безпосередньої людської взаємодії. Тобто під комунікативною компетентністю розуміємо здатність особистості будувати власну мовленнєву поведінку відповідно до реальних ситуацій спілкування, передусім професійного.

Не менш важливою складовою професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва є художня педагогіка, у межах якої фігурують ідентичні змістом поняття художньо-естетичної та художньої компетентності фахівця. Так, І. Ревенко визначає художньо-естетичну компетентність як: певний обсяг культурно-історичних та художньо-естетичних знань; уміння та навички художньо-естетичного сприймання, аналізу й інтерпретації творів мистецтва відповідно до авторського задуму, розуміння єдності форми та змісту; прагнення та здатність реалізувати на практиці художньо-естетичний потенціал для одержання власного неповторного результату творчої діяльності. Аналогічну позицію щодо сутності художньої компетентності висловлюють Л. Масол, Л. Михайлова та інші науковці. В. Ананьєва вважає, що до складу художньої компетентності входить низка компетенцій:

– образотворчо-мовленнєва – здатність розуміти і власноруч створювати художні твори, грамотно користуючись засобами художньої виразності, мовою образотворчого мистецтва (технічність і спроможність створювати образи);

– вербально-образна – знання певного мінімуму художніх термінів, їх значень та вміння грамотно використовувати у розмові й обговоренні творів мистецтва;

– образно-стильова – знання основних стильових напрямів у мистецтві, сукупності ознак, що дають право стверджувати про належність досліджуваного об'єкта до певного стилю, уміння за необхідності створювати об'єкти із заданими стильовими характеристиками;

– стратегічна-допитливість – свіжість погляду, здатність вибирати в хаосі повсякденних вражень найбільш яскраві для їхнього подальшого втілення;

– продуктивно-образна – здатність не лише відтворювати образ, але й підходити до його створення творчо, кожного разу вирішуючи завдання по новому [1].

У контексті специфіки професіоналізму вчителя образотворчого мистецтва варто звернути увагу на його майстерність при виконанні функцій професійної діяльності, що безпосередньо пов'язано зі здатністю до педагогічної й художньої творчості. Така здатність є одним із найважливіших складників освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого навчального закладу, який здобув відповідний фах і володіє певною сукупністю знань, умінь і навичок та готовий застосувати їх на практиці. Для вчителя образотворчого мистецтва це поняття є інтегральним, оскільки позначає прояв його педагогічних і художньо-творчих здібностей, реалізація яких спрямована на виконання професійно-творчих завдань [9; 77].

Отже, художня компетентність учителя образотворчого мистецтва полягає в здатності до генерування ідей, висування гіпотез, фантазування, тобто творчого процесу; педагогічній майстерності як успішного та якісного виконання типових і неординарних завдань щодо художнього навчання, естетичного виховання й розвитку учнів нестандартними способами і прийомами. Особливості художньої компетентності зумовлено художньою майстерністю як віртуозним володінням мовою образотворчого мистецтва, його різними техніками і матеріалами, без чого у педагогічній діяльності неможливо досягнути реалізації задумів учнів.

Окреслимо детальніше особливості методичної компетентності вчителя образотворчого мистецтва. О. М. Семенов запевняє, що методична підготовка вважається системоутворюючим чинником професійної підготовки вчителя. Відносно самостійна система з власним змістом, функціями, будовою [6]. Вона забезпечується вивченням навчальних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки її нормативної та

варіативної частинами, спецкурсів і практикумів, участю в науково-дослідній і науково-методичній роботі, навчально-творчій та педагогічній діяльності.

Основу методичної компетентності складають знання методологічних, теоретичних і художніх основ методики навчання образотворчого мистецтва, концептуальних основ, структури й змісту засобів навчання, вміння застосовувати художню майстерність в педагогічній діяльності, виконувати основні професійно-методичні функції.

Здійснений аналіз дозволяє дійти таких висновків: професійна компетентність вчителя образотворчого мистецтва передбачає глибоке знання педагогом сучасних проблем педагогіки, художньої педагогіки, психології, мистецтвознавства та методики предмету навчання, а також уміння застосовувати ці знання в практичній діяльності. Обов'язковою ознакою професійної компетентності учителя виступає уміння співвіднести наявні знання з цілями, умовами і способами художньо-педагогічної діяльності.

Особливістю професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва є орієнтація на об'єктивний взаємозв'язок між дисциплінами циклу професійно-орієнтованої підготовки її нормативної та варіативної частинами.

Використана література:

1. *Ананьева В. С.* Особенности развития художественно-творческой компетентности старших дошкольников [Электронный ресурс] / В. С. Ананьева. – Режим доступа : [Http://www.scienceforum.ru](http://www.scienceforum.ru)
2. *Варбан Є. О.* Стратегії подолання життєвих криз в юнацькому віці : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / Є. О. Варбан. – К., 2009. – 20 с.
3. *Клокар Н. І.* Підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу : монографія / Н. І. Клокар. – К. : Либідь, 2010. – 528 с.
4. *Коновалов О. Ю.* Методологічні аспекти розвитку інформаційно-програмного і програмно-методичного забезпечення навчального процесу / О. Ю. Коновалов // Нові технології навчання. – 2000. – № 31. – С. 39-45.
5. *Ревенко І. В.* Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури / І. В. Ревенко // Мистецтво і освіта. – 2007. – № 3. – С. 139-146.
6. *Семенов О. М.* Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. М. Семенов. – К., 2005. – 476 с.
7. *Сясіна Т. В.* Формування методичної компетентності майбутнього вчителя (на прикладі підготовки вчителя математики) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. В. Сясіна. – Биробиджан, 2005. – 23 с.
8. *Трофименко А. О.* Формування навчальних компетентностей у майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / А. О. Трофименко. – Тернопіль, 2008. – 22 с.
9. *Яланська С.* Творча компетентність педагога як умова ефективності професійної діяльності / Світлана Яланська // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. – Полтава : Вид-во ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. – Вип. 4. – С. 76-85.

Бараболя О. І. Методическая компетентность учителя изобразительного искусства как понятие профессиональной подготовки специалиста.

Проведено категоріальний аналіз термінів "компетентність", "компетенція". Розглянуті деякі аспекти професійної компетентності учителя образотворчого мистецтва. Охарактеризовані такі здібності компетентного спеціаліста: генерування ідей, висунення гіпотез, фантазування, креативність, педагогічне майстерство тощо. Проведено аналіз складових професійної компетентності учителя образотворчого мистецтва. Характерним признаком професійної компетентності учителя визначено вміння зв'язати наявні знання з цілями, умовами і способами художньо-педагогічної діяльності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, методична компетентність учителя образотворчого мистецтва.

Barabolya A. I. Methodical competence of the teacher of the fine art as the concept of the professional preparation

This article provides an analysis of categorical terms "competence", "competence". Some aspects of the professional competence of the teacher of fine arts. Author determined such competent professional capacity: generating ideas, hypotheses nomination, fantasy, creativity, pedagogical techniques and more. The analysis of the components of the professional competence of the teacher of fine arts. A characteristic feature of the professional competence of the teacher defines the ability to relate current knowledge of the objectives, conditions and methods of artistic and educational activities.

Keywords: competence, competence, professional competence, methodical competence of teacher of fine arts.

УДК 378.12.011.3-051:315.28

Барахтян М. М.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті йдеться про вдосконалення форм навчання, визначено й уточнено основні цілі та задачі професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів з метою оволодіння ними комунікативною компетенцією. Цьому сприяють такі фактори, як: врахування міжпредметних зв'язків, вивчення навчального матеріалу за модульною (поетапною) системою навчання, запровадження на семінарських і практичних заняттях творчих звітів студентів та оцінювання їх знань і вмінь. Визначено сутність понять "мовна компетенція", "мовленнєва компетенція", "лінгвістична компетенція" і "риторична компетенція" та їх значимість і необхідність у процесі формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

***Ключові слова:** компетентність, комунікативна компетентність; мовна, мовленнєва і риторична компетенція, культура мовлення.*

Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя – одна із актуальних проблем вищої школи, оскільки в ХХІ столітті в умовах нової філософії освіти підготовка вчителя нового типу постає найважливішим чинником успішного входження України в освітній і світовий простори, ефективної реалізації принципів Болонської угоди.

Практика і результати наукових досліджень доводять, що комунікативна компетентність учителя є однією з найголовніших складових професійної діяльності, а також показником рівня професійної педагогічної майстерності. У сучасній педагогічній науці питання компетентного підходу розглядаються в працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: Н. Брюханова, І. Зязюна, А. Маслоу, Н. Ничкало та ін. Розкриття сутності ключових компетентностей висвітлено в працях Л. Горобець, І. Зимньої, В. Краєвського, О. Корніяки, А. Хуторського та ін. Методичні аспекти формування фахової компетентності майбутніх фахівців досліджували М. Михальська, О. Падалка, В. Юрченко та ін. Проте питання комунікативної компетентності вчителя в співвідношенні з його мовною та лінгвістичною компетентністю в технологічному аспекті їх формування досі цілеспрямовано не розглядалися.

Метою пропонованої **статті** визначено обґрунтування ефективних методів формування комунікативної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Учитель завжди виступає комунікативним лідером. Комунікативна компетентність учителя допомагає йому привертати увагу своїм мовленням, організувати діалог і вести його у відповідності з нормами мовного етикету.